

KJAK

Kæra um heimildarloysi og ólógligar avgerðir í fyrisitingini av makrelfiskiskapi fyri 2012

HØGNI HOYDAL

Løgtingsmaður

Her við verða fyrisitingarligu avgerðirnar hjá landsstýrinum í sambandi við at skipa makrelfiskiskapin fyri 2012 kærðar til Landsstýrismálanevndina.

Kært verður um:

- Yvirskipaðu fyrisitingarligu avgerðirnar hjá landsstýrismanninum í fiskivinnumálum og hjá lögmanni í málinum.
- Um kunngerðina um makrelfiskiskap frá 8. juni 2012:
 - At kunngerðin ikki er í samsvari við greiðar lógarheimildir, fyrisitingarligar rættarreglur ella siðvenjur.
 - At hon er greitt brot á grundreglurnar í lógini um vinnuligan fiskiskap viðvíkjandi skipabólkum og bólkabýti.
 - At landsstýrismaðurinuttan lógarundarlag ásetir sær sjálvum nýggjar heimildir at býta út og flyta kvotur og virðir millum fiskifør eftir tilvildarligum avgerðum.
- Um vantandi eftirlit løgmanns við, at landsstýrismenn fyrisita á lógligan og fullgóðan hátt, sambært Stýrisskipanarlógini §33, stk. 3.

1. Yvirskipaðu fyrisitingarligu avgerðirnar

Yvirskipað er talan um fyrisiting av einum máli, sum í vavi, virði, týðningi og avleiðingum, er millum størstu mál, ið ein fyrisiting yvirhøvur kann viðgera. Í mun til føroyska búskapin, føroyska vinnubygnaðin og í mun til fólkið í Føroyum, sum sambært lóg hevur ognarrættin til tilfeingið á

føroyskum havleiðum, er talan um eitt virði uppá millum eina og 1,5 mia. krónur árliga. Hetta er á leið 10% av árligu bruttotjóðarúrtøkuni í Føroyum.

Fyrisitingin av hesum máli hevur sostatt djúptøkningar avleiðingar fyri alt samfelagið, samfelagsbygnaðin, hvønn einasta borgara og rættartrygdina – ikki bert í 2012, men í mong ár fram eftir.

At vanlig krøv til eitt fólkaræði og rættarsamfelag eru serliga skerpð í einum máli sum hesum, átti tiskil at verið sjálvsagt. Fyrisitingin skal byggja á:

- greiðar lógarreglur og heimildir,
- grundaðar siðvenjur,
- fult gjøgnumskygni,
- neyvt eftirlit við at lóg og rættur verða hildin,
- at sakliga grundarlagið undir øllum avgerðum kann eftirkannast og kærast,
- og á at øll eru líka fyri lógini, sum skulu virka undir henni.

Men í teimum avgerðum, sum landsstýrið hevur tikið í sambandi við makrelfiskiskap í 2012, eru ongi av hesum grundleggjandi fyrisitingarligu krøvum uppfyllt:

- Ongar greiðar lógarreglur og heimildir eru gjørdar.
- Grundaðar siðvenjur eru sleptar og broyttar.
- Onki gjøgnumskygni er í avgerðunum ella nakað metingargrundarlag.
- Onki eftirlit er við, at lóg og rættur verða hildin.
- Onki sakligt grundarlag at meta eftir, eftirkanna og kæra eftir.
- Onki rættargrundarlag og tilvildarligar og ymiskar

ásetingar og avgerðir fyri tey, sum skulu virka undir lógini.

Týðiligt prógv um hetta er, at bæði løgmaður og landsstýrismaðurin í fiskivinnumálum alment hava boðað frá, at býtið og atgongdin til at reka vinnu og til virðini, eru ásett “eftir eini politiskari meting” í einum “makrelbólki”. Har talan ikki er um at fyrireika nakað lógar- ella rættargrundarlag, ið verður lagt fram. Men har bæði landsstýrisfólk og tingfólk í felag hava tikið tær fyrisitingarligu avgerðirnar og býtt ovurstór virðir eftir tilvildarligum og óásettum metingum.

Í eini slíkari skipan hava hvørki Løgtingið, aðrir eftirlitsstovnar, ella borgarin móguleika at hava eftirlit við fyrisitingini. Avgerðirnar og grundgevingarnar verða ikki niðurskrivaðar og reglurnar í fyrstingarlógini ikki hildnar. Ongin kærsmóguleiki er hjá borgarum, ið kenna síni rættindi hótt ella gingin ov nær.

Og ongin kann meta um, hvørt tað er politiskt trýst frá áhugabólkum, partapolitiskir bótishandlar ella tilvildarlig lutakøst, ið eru grundarlag fyri avgerðunum.

Harvið er heldur ongin skilnaður millum lóggevandi og útinnandi valdið, og bygnaðurin fyri rættartrygdini í samfelagnum verður slept.

2. Ítøkiliga viðvíkjandi “makrelkunngerðini”

“Kunngerð um skipan av fiskiskapinum eftir makreli við fiskiførur undir føroyskum flaggi fyri 2012” varð lýst 8. juni 2012.

Kært verður um:

- Kunngerðin ásetir í §3 eitt býti av samlaðu makrelkvotuni millum fiskifør undir føroyskum flaggi. Hesi verða sambært kunngerðini sett saman í ymsiskar bólkur, ið verða til-lutaðir eitt ásett tonsatal við ymsum og skiftandi ásetingum.

Úr 55.000 tonsum til ein bólk við eginkvotu, til hvørt skipið, har 10% kunnu flytast millum

ár. Til bólkur við millum 30.000 og 4000 tonsum, ið hava felagskvotu við hámarki, sum skal ásetast við sama tonsatali til hvørt skipið sær. Til bólk við 3000 tonsum í felagskvotu, har hámarkið er ásett til í mesta lagi 10% av felagskvotuni fyri hvørt skipið. Og til bólk við 2000 tonsum í felagskvotu, har onki hámark er sett.

Ongin lógarheimild ella rættarligt grundarlag er fyri hesum býti og hesum heilt ymisku og tilvildarligu ásetingunum fyri tey, ið skulu virka sambært kunngerðini. Ongin rættarregla ella siðvenja er, ið vísast kann til fyri tilvildarliga ásetta tonsatalið, bólkabýtið og tær ymsku reglurnar fyri hvønn bólk og hvørt farið sær.

- Kunngerðin er greitt brot á grundreglurnar og í lógini um vinnuligan fiskiskap, sum byggir á lógarásettar og greinaðar bólkur, ið hava atgongd til fiskiskap eftir lógarásettum reglum og treytum. Í lógini um vinnuligan fiskiskap eru bólkarnir m.a. greinaðir í §7a, §28 og §29, og hesir bólkur eru grundbygnaðurin undir skipanini av fiskiskapi undir Føroyum og á mið- og fjarleiðum.

Kunngerðin vísir í §3 í summum førur til skipabólkarnar, sum eru ásettir í lógini. Men kunngerðin setir skip og bólkur saman í heilt nýggjar bólkur, sum onga heimild hava í lógini. Tildømis er bólkur 4A, 4B, garnaskip og skeljabátar sett saman í ein nýggjan bólk. Onki sakligt ella lógligt grundarlag finst yvirhøvur fyri at hesi før skulu setast saman og fiska í sama bólki.

Og kunngerðin er sostatt beinleiðis í andsøgn við allan grundbygnaðin í lógini um vinnuligan fiskiskap, og við ta rættarpraksis, ið hevur verið bygd upp, siðani lógin kom í gildi, har lógarfestu skipabólkarnir eru hovuðsbulurin.

Hartil ásetir kunngerðin

í §3, stk. 5, ein heilt nýggjan bólk av førur, ið fær rættindini at fiska undir Føroyum. Talan er um trolarar, ið sambært aðrari kunngerð áður hava fingið rætt at fiska í altjóða sjógv og trolarar, sum eru avmarkaðir til bara at fiska í altjóða sjógv.

Ongin lógarheimild finst fyri hesi áseting – og tað má metast sum brot á allar fyrisitingarligar reglur at gera nýggjar bólkur við m.a. at vísa til aðra kunngerð frá sama fyrisitingarmyndugleika.

- Í kunngerðini ásetir landsstýrismaðurin sær sjálvum nýggjar og víðkaðar heimildir til at flyta kvotur millum skip og bólkur,uttan nakað lógargrundarlag ella nakra saklig grundgeving:

Í §3, stk. 13, ásetir landsstýrismaðurin, at um líkindi ikki eru fyri, at felagskvotan í teimum nýásettu bólkunum verða “fullnýttar”, kann hann hækka ella taka burtur hámarkini við eini “fráboðan”.

Í §3, stk. 14, ásetir landsstýrismaðurin, at um líkindi ikki eru fyri, at kvoturnar verða “fullnýttar”, kann hann loyva einstøkum fiskiførur í øllum bólkunum at fiska av teimum. Eisini bara við eini “fráboðan”.

Eisini ásetir kunngerðin í §3, stk. 12 eina kvotu á 8.075 tons til “vinnuligar royndir”, sum landsstýrismaðurin skal býta út. Tó er í §4 ásett, hvussu søkjast kann um at gera hesar vinnuligu royndir og at Havstovan skal viðmæla umsóknir.

Men í §3, stk. 15, ásetir landsstýrismaðurin so, at um kvotur ikki eru latnar til vinnuligar royndir ella “líkindi ikki eru fyri, at latnar kvotur verða fiskaðar”, so kann landsstýrismaðurin loyva einhvørjum fiskifari at fiska av hesum kvotum.

Her er sostatt talan um, at landstýrismaðurin við egnari kunngerð gevur sær sjálvum

óavmarkaðir heimildir til at flyta kvotur millum skip, sjálgjörðar bólkur, vinnuligar royndir o.a.,uttan nakað grundarlag ella móguleika fyri at eftirkanna ella skapa rættartrygd millum tey, ið skulu virka undir lógini og kunngerðini.

3. Eftirlitsskylda løgmanns

Sambært Lóg um stýrisskipan Føroyar §33, stk. 3, hevur løgmaður eftirlit við, at hvør einstakur landsstýrismaður situr fyri sínum málsøki á lógligan og fullgóðan hátt.

Men løgmaður hevur bæði alment og í Løgtinginum upplýst, at hann hevur verið formaður í einum “makrelbólki”, sum hevur tikið beinleiðis fyrisitingarligar avgerðir um, hvussu nógv tons av makreli skulu bótast millum einstøku førini og skipabólkur.

Hann hevur ikki lat nakað lógargrundarlag fram, sum tingið kann taka støðu til, men hildið fast um, at avgerðin skal ásetast í kunngerð sambært politiskum avtalum.

Eftirlitsskyldan hjá lögmanni er í sjálvum sær undirgrivin við hesi fráboðan. Tað ber ikki til hjá lögmanni at hava eftirlit við fyrisitingini hjá landsstýrismonnum, tá hann sjálvur hevur tikið stig til og verið persónliga uppi í fyrisitingarligu avgerðunum.

4. Samanumtikið

Grundað á m.a. omanfyrirstandandi, verður heitt á Landsstýrismálanevndina um at nýta allar heimildir sínar at fáa til vega frágreiðingar, upplýsingar og gera niðurstøður um fyrisitingarligu avgerðirnar hjá lögmanni og landsstýrismanninum í fiskivinnumálinum um at fyrisita makrelfiskiskapin í Føroyum í 2012. Herundir, hvør fyrisitingin er farin fram í heimildarloysi og um ólógligar avgerðir eru tiknar. Og hvørt teir hava sett til viks tær skyldur og ábyrgdir, sum áleggja teimum sambært stýrisskipanarlóg, fyrisitingarlóg, lóg um ábyrgd landsstýrisins og aðrari lóg-gávu og rættarreglum í málinum.